

NEMZETI
KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
ÁLLAMTUDOMÁNYI ÉS KÖZIGAZGATÁSI KAR
CIVILISZTIKAI INTÉZET

OPUSCULA CIVILIA

Papp Tekla

*A gazdasági/üzleti kockázat szerepe az
atipikus szerződéseknél és a társasági
szerződésnél*

A gazdasági/üzleti kockázat szerepe az atipikus szerződéseknél és a társasági szerződésnél

Absztrakt: E rövid tanulmányunk általánosságban veti fel a gazdasági válság generálta szerződési jogi problémákat, majd két speciális szerződési jogi jogintézmény (atipikus kontraktusok csoportja és a társasági szerződés) vonatkozásában járja körül a jogi megoldásokat; végül egy rövid állásfoglalásra kerül sor, de lege ferenda, a helyzet orvoslásával kapcsolatban.

I. Bevezető gondolatok

A szerződő felek megállapodásaik megkötésekor olyan ésszerűen előre nem látható gazdasági kockázatokat is vállalhatnak, amelyek bekövetkezése a kontraktusbeli szinallagmát megbonthatja; valamelyik szerződési alany számára aránytalan, teljesíthetetlen többletterhek jelenhetnek meg a szerződéses jogviszonyban. Ilyen, nem kalkulálható gazdasági kockázatot jelenthet az infláció hirtelen megugrása, az árak nagymérvű emelkedése, a munkabérek vásárlóértékének nagyfokú csökkenése, a kereslet-kínálat viszonyainak radikális átalakulása, az áru-, termékpiacok összeomlása, a gazdasági élet szereplőinek (különösen valamelyik szerződő félnek) a fizetéseképtelenné válása, a piaci-pénzügyi viszonyok hátrányos változása, valamint a gazdasági ágazatok termelési és likviditási problémái is. Egy vagy több ország gazdaságát és társadalmát átható gazdasági válság a kontraktus megkötés kori tartalommal való fenntartása esetén bármelyik vagy mindegyik szerződő félre nézve méltánytalan és elviselhetetlen rizikók beállalását róhatja.

A 2008-ban kirobbant pénzügyi válság a tartalmát adó mind a négyféle eseményt produkálta: a bankválságot, az árfolyamválságot, az adósságválságot és a magas inflációt is.²

---

¹ egyetemi tanár, az Államtudományi és Közigazgatási Kar Civilisztikai Intézete megbízott vezetője

² KISS ÁRON – SZILÁGYI KATALIN: *Miért más ez a válság mint a többi?*, Közgazdasági Szemle, 2014/9., 951.

A gazdasági krízisek előreláthatóságát, megjósolhatóságát (ahogy a 2008-asét is) nehezíti, hogy a globálissá vált gazdasági folyamatok vonatkozásában a pénzügyi kockázatok előzetesen nagyon csekély mértékben számszerűsíthetőek.³ A szerződési jog sem tudja előre feltérképezni és lefedni a gazdasági válságok generálta kirívó kockázatok eseteit (és ez nem is feladata), csak utólagos „lekövetésre” képes, ekkor azonban „nem lehet ex post a kockázat mértékét nagyobbak megítélni, mint amekkorának a cselekvés pillanatában előrelátható és felvállalható volt egy racionális kockázatvállaló attitűdöt feltételezve.”⁴ A magyar magánjog azonban nem először szembesül ezzel a problémával: a XX. századi nagy gazdasági krízis válságjogi megoldásokat vont maga után (pl.: valorizáció, gazdatartozások rendezése, moratóriumok).⁵

A fentebb vázolt problémakör jogi aspektusait többféleképpen is felfoghatjuk és megközelíthetjük:

- egyrészt a *pacta sunt servanda*⁶ és a *clausula rebus sic stantibus*⁷ jogelvek párharcaként,⁸ avagy jogbiztonság (stabilitás) versus jogi flexibilitás (változásra alkalmasság) követelményeinek összeütközéseként,⁹
- másrészt a magánjog közjogiasodásának teret nyitó jogi szabályozás leképződéseként,
- harmadrészt a szerződési jogi normák és a magyar judikatúra rugalmasságát próbára tevő jelenségként,

³ FORGÁCS IMRE: *Kiút a káoszról? A pénzügyi piacok jogának dilemmái*, Jogtudományi Közlöny, 2015/1., 27.

⁴ MÁLIK JÓZSEF ZOLTÁN: *A kockázat jogi kezelése és buktatói*, Jogelméleti Szemle, 2014/2. 11.

⁵ Lásd GYÖRGY ERNŐ: *Irányított gazdálkodás, állami beavatkozás és a jogrendszer változásai*, Polgári Jog, 1937/1., 1-11.; CZUGLER PÉTER ÁRON: *Hitelválságok kezelése egykor és most, A bethleni konszolidáció magánjogi válságjogának tanulságai a jelenkor számára*, Jogtudományi Közlöny, 2015/1., 37-41.

⁶ Szolnoki Városi Bíróság 3.p.22.195/2010/8.: a *pacta sunt servanda* elve a kötelmi jog legalapvetőbb szabályának kifejeződése; ennek következetes érvényre juttatása nélkül a szerződéses viszonyok működésképtelenek, s e nélkül a jogbiztonság és forgalombiztonság még megközelítőleg sem tartható fenn.

⁷ Csongrád Megyei Bíróság 7.G.40.267/2008/7.: Minden olyan szerződés, amelyet a szerződés megkötését követően nem rögtön teljesítenek bizonyos fokú kockázatot jelent a felek számára. A szerződés kötést követően olyan változások állhatnak be, amelyek következményeként a szerződés gazdasági egyensúlya teljesen felborulhat, de legalábbis aránytalanságok keletkezhetnek. Amennyiben a szerződő felek megállapodásukkal, szerződésmódosításukkal nem tudják rendezni, ezek kiküszöbölése a szerződésekbe történő beavatkozást teheti szükségessé. Ez történhet bírói úton (Ptk. 241. §), vagy törvényi, rendeleti úton. A *clausula rebus sic stantibus* tételének alkalmazására – az előbb említett módokon -, csak a felek tartós jogviszonyát rendező szerződések esetén van lehetőség.

⁸ Ehhez lásd TALABOS DÁVIDNÉ LUKÁCS NIKOLETT: *A clausula rebus sic stantibus elv története és továbbfejlesztési módzatai a német jogban, figyelemmel a porosz és osztrák magánjogra*, Magyar Jog, 2015/1., 51-57.; MÓNKA JÓZON: *Country Report Hungary = Consumer Debt and Social Exclusion in Europe*, ed.: H.-W. MICKLITZ – I. DOMURATH, Ashgate, Surrey – Burlington, 2015., 90.

⁹ JUHÁSZ ZOLTÁN: *A szerződési szabadság és határai alkotmányjogi és magánjogi nézőpontból, valamint a 'clausula rebus sic stantibus' elve*, Közjogi Szemle, 2015/1., 40.

- negyedrészt a szerződő felek magánautonómia-keretei teherbíró képességének fokmérőjeként (pl.: előreláthatósági, vagy a szerződési körülmények elnehezülésére tekintettel újratárgyalási klauzulák kontraktusokba foglalásának gyakorisága Magyarországon).¹⁰

Rövid tanulmányunk címének megfelelően az atipikus szerződéseket és a társasági szerződést vizsgáljuk meg abból a szempontból, hogy a gazdasági/üzleti krízis a szerződéses rizikó körébe tartozik-e, vagy sem.

II. Atipikus szerződések

Az atipikus szerződések egy részénél bizonyos szabályokból leszűrhető az, hogy a gazdasági/üzleti kockázat a szerződési rizikó része; így

- távollévők között kötött szerződésnél a fogyasztót nem illeti meg az objektív elállás joga (eltérő megállapodás hiányában) a pénzpiac értékesítő által nem irányítható ingadozásaitól függő ár- és díjváltozás esetén;¹¹
- ugyanez irányadó az elektronikus kereskedelmi szolgáltatással összefüggő és az üzlethelyiségen kívül kötött szerződésekre is;¹²
- konzorciós szerződésnél a fogyasztó szorult anyagi helyzete nem teszi lehetetlenné a fogyasztó fizetési kötelezettségeinek teljesítését;¹³
- valódi faktoring esetén az engedményezett követelések behajtása a faktor nevében és kockázatára történik (ha a faktor az adóstól utóbb a követelést behajtani nem tudja, ez kizárólag az ő kockázati körébe tartozik), a faktoráló nem felel az adós fizetőképességéért (nem valódi faktoringnál a faktor nem vállal del credere kockázatot).¹⁴

A koncessziós szerződésnél már a gazdasági/üzleti kockázat figyelembe vehető a pályázati kiírás során („egyéb, a pályázat kiírója által szükségesnek tartott információk” közé

---

¹⁰ ÍH 2015. 59.: Nem a szinallagma védelmét szolgálja a pénzügyi szolgáltató általánosan megfogalmazott, egyoldalú szerződésmódosítást biztosító szerződési kikötése, amely alapján kizárólag a pénzügyi intézmény döntheti el, hogy az eredeti szerződéses egyensúlyt miként fogja biztosítani: ez önkényes, a jogok és kötelezettségek egyensúlyának a fogyasztó hátrányára történő megbomlására ad lehetőséget. A pénzügyi szolgáltató ahhoz fűződő érdeke, hogy a körülmények megváltozása esetére felkészüljön, ugyanolyan fontos, mint a fogyasztó jogos érdeke, hogy előre láthassa, egy meghatározott változás vele szemben milyen következményekkel jár a jövőre nézve, illetve hogy olyan ismeretekkel rendelkezzen, amelyek lehetővé teszik a számára, hogy az új helyzetnek leginkább megfelelő módon reagáljon.

¹¹ AUER ÁDÁM – BALOG BALÁZS – JENOVAI PETRA – JUHÁSZ ÁGNES – PAPP TEKLA – STRIHÓ KRISZTINA – SZEGHŐ ÁGNES: *Atipikus szerződések*, szerk.: PAPP TEKLA, Opten Informatikai Kft., 2015. 119.; PAPP TEKLA: *Atipikus szerződések*, Lectum Kiadó, Szeged, 2009. 45.

¹² PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 148., 171.

¹³ FIT-H-PJ-2009-117.; PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 186.

¹⁴ BH 2005. 72.; PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 381.

felvehető), ha azonban a pályázati kiírás erről nem rendelkezik, akkor a Ktv.¹⁵ 19. § (1) bekezdése alapján a Ptk. szerződésmódosításra vonatkozó szabályai az irányadóak.¹⁶

Vannak olyan atipikus szerződések, ahol a szerződés megkötése utáni gazdasági-pénzügyi változások a kontraktus megszűnését eredményezhetik:

- timesharing-szerződésnél ha a fogyasztó által megszerzhető használati joggal érintett ingatlan még építés előtt/alatt áll és a vállalkozás tájékoztatásából, vagy az ingatlan megtekintése során nyilvánvalóvá válik, hogy az ingatlan csak a fogyasztó érdekmúlását eredményező számottevő késéssel lesz, illetve nem lesz beköltözésre alkalmas, akkor a fogyasztó elállhat a szerződéstől és kártérítést követelhet a szerződésszegésre vonatkozó szabályok szerint¹⁷ (a vállalkozás októl független – ideértve a gazdasági krízisek okozta likviditási problémákat is - szerződésszegését szankcionáló szubjektív elállási jog);

- a koncessziós szerződés és a koncessziós típusú PPP-szerződés megszűnését eredményezi a koncessziós társaság (projekttársaság) fizetéképtelenség miatti felszámolása;¹⁸

- ugyancsak a licencszerződés és a franchise-szerződés megszűnéséhez vezet bármelyik fél fizetéképtelensége miatti jogutód nélküli megszűnés;¹⁹

- a lízingbe adó jogosult a lízingdíj késedelmes vagy hiányos vagy nem-fizetése esetén (akár a lízingbe vevő pénzügyi-gazdasági helyzetének megváltozása is eredményezheti ezt) rendkívüli felmondásra.²⁰

III. Társasági szerződés

A társasági szerződés, a társasági jogi jogviszony sajátosságaiból eredően, organizációs (jogalanyt keletkeztető) és kooperációs (gazdaságszervező), sui generis megállapodás.²¹ A társasági szerződés révén valósul meg a gazdasági társaságok általános gazdasági funkciója, azaz az erőforrások közös gazdasági cél érdekében történő megszervezése.²² A társasági

¹⁵ 1991. XVI. törvény a koncesszióról

¹⁶ PAPP: *i.m. (szerk. 2015)* 289., 305.; PAPP: *i.m. (2009)*, 130.

¹⁷ PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 212.; PAPP: *i.m. (2009)*, 91-92.

¹⁸ PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 261., 308.

¹⁹ PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 331., 344.; PAPP: *i.m.*, 140.

²⁰ PAPP: *i.m. (szerk. 2015)*, 410., 423.; PAPP: *i.m.*, 165., 172.

²¹ AUER ÁDÁM – BAKOS KITTI – BUZASI BARNABÁS – FARKAS CSABA – NÓTÁRI TAMÁS – PAPP TEKLA: *Társasági jog*, szerk.: PAPP TEKLA, Lectum Kiadó, Szeged, 2011. 54.; FARKAS CSABA – JENOVAI PETRA – NÓTÁRI TAMÁS – PAPP TEKLA: *Társasági jog*, szerk.: PAPP TEKLA, Lectum Kiadó, Szeged, 2009. 52.

²² KISFALUDI ANDRÁS: *Társasági jog*, CompLex, Budapest, 2007. 42.

szerződés alanyai sajátos érdekközösséget alkotnak (együtműködés a profit érdekében soktényezős érdekhálózat által lefedett viszonyrendszerben), mely viseli a cél elérésének kockázatát: helytállást az eredményért, azaz a közösen végzett gazdálkodás rizikójáért (kockázati felelősség).²³ Tehát a társasági szerződés szempontjából a gazdasági-pénzügyi krízishelyzetek megjelenése, kezelése a gazdasági társaságok működésével járó jelenség: a társaság üzleti döntéseiben rejlő kockázatoknak a társaság tagjaira történő telepítése lényegében a gazdasági versenyben piaci szereplőként megjelenő gazdasági társaságot mentesítene a versennyel együtt járó és a piacgazdaságban előforduló hátrányos jogkövetkezmények alól.²⁴ Viszont a nyilvánvalóan ésszerűtlen és jogszerűtlen kockázatvállalás már szankciót von maga után (például a vezető tisztségviselő felelősségét a társaságnak okozott kárért):

- ha a vezető tisztségviselő az ún. piramisjátékból származó, több mint húszezer kisbefektető pénzeszközeinek a társasági jogi szabályok súlyos megsértésével egy földrajzilag távoli, polgárháborúval sújtott afrikai országban jogilag ellenőrizetlen formában gyémántfelvásárlási, illetve kitermelési tevékenységbe fektet be, akkor ezt a társaság érdekeivel nyilvánvalóan ellentétes és súlyosan ésszerűtlen pénzeszköz-felhasználásnak minősül.²⁵
- a vezető tisztségviselő felelősségének megállapításához az vezethet, ha a vezető tisztségviselő a gazdasági társaság helyzetét, valamint a piaci környezetet teljes egészében tévesen felmérve, előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt; felróható módon jár el a vezető tisztségviselő, ha úgy köt általa nem ismert idegen nyelven szerződést, hogy annak valós jogi tartalmáról nem győződik meg, úgy utal át külföldi illetőségű off-shore cégnek, mint szerződő félnek jelentős összeget, hogy a teljesítésnek vagy a teljesítés lehetetlenné válásának esetére semmilyen biztosítékot nem köt ki, a társaság mérleg adataiból megállapítható módon, kintlévőségei behajtásának

²³ NOVOTNI ZOLTÁN: *A kodifikált társasági jog, mint a magyar polgári jog megújulásának eszköze*, Jogtudományi Közlöny, 1989/2.; 65-73.; KISFALUDI ANDRÁS: *Társasági jogviták választottbíróság előtt = Acta Conventus de Iure Civili X.*, szerk.: PAPP TEKLA, SZTE ÁJTK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék, Lectum Kiadó, Szeged, 2009. 119.; AUER – BAKOS – BUZASI – FARKAS – NÓTÁRI – PAPP: *i.m.*, 40.; FARKAS – JENOVAI – NÓTÁRI – PAPP: *i.m.*, 38-39.

²⁴ Fővárosi Ítéltábla 13.Gf.40.087/2011/15.; A cég képviselőjében eljáró vezető tisztségviselő rossz üzleti döntése, nem jogellenes magatartás és az üzleti kockázat körébe tartozik, BH 2004. 372.; CSEH TAMÁS: *A vezető tisztségviselő döntési felelőssége és az üzleti kockázat*, Gazdaság és Jog, 2012/9., 3-8.

²⁵ BDT 2004. 959. II.

lehetősége csekély, a szerződésszegésből eredő követelésének érvényesítése céljából pedig a szükséges intézkedéseket mindezek ellenére nem teszi meg.²⁶

- az alperes a piaci környezetet tévesen felmérve előre láthatóan és kirívóan ésszerűtlen kockázatot vállalt: színlelt kölcsönszerződés kötésével (kockázati befektetéssel való piacépítés volt a jogügylet célja) a jogtalanság talaján álló túlzott kockázatot magában hordozó kontraktust próbált leplezni, ez nem felel meg a felperesi társaság érdekeinek, ezzel a szerződéssel a felperes vagyonát ésszerűtlenül kockáztatta mindenféle fedezet nélkül az alperes ügyvezető.²⁷

IV. Záró gondolatok

A magyar bíróságok a gazdasági-pénzügyi krízishelyzeteket alapvetően szerződési kockázatként kezelik, és a *pacta sunt servanda* elve mellett teszik le a voksukat a *clausula rebus sic stantibus* tágított értelmű alkalmazása helyett.²⁸ A hazai bíróságokhoz hasonlóan az Európai Bíróság is²⁹ – melynek ítélkezési tevékenysége kihat a tagállami bíróságok jogalkalmazási gyakorlatára³⁰ – szerződési rizikónak tekinti a gazdasági-pénzügyi válságszituációkat, a gazdasági szereplőknek viselniük kell a tevékenységükkel járó gazdasági kockázatokat. Az Európai Bíróság szerint minden szerződéses jogviszonyban fennáll ugyanis annak a kockázata, hogy az egyik fél nem hajtja végre megfelelően a megállapodást, vagy egyenesen fizetéképtelenné válik; ilyenkor a szerződő felek feladata, hogy ezt a kockázatot magában a szerződésben megfelelő módon csökkentsék.³¹

A Gandolfi-féle Ptk.,³² az Európai Szerződési Alapelvek,³³ a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei³⁴ valamint az Európai Parlament és a Tanács közös európai adásvételi

---

²⁶ EBH 2011. 2417.

²⁷ Fővárosi Törvényszék Gazdasági Kollégiuma 17.G.40.028/2013/18.; lásd még: BDT 2013. 2954.; BDT 2011. 2602.

²⁸ Erről részletesen lásd: PAPP TEKLA: *A szerződési jog flexibilitása a gazdasági válság tükrében*, NKE – PADA, Budapest, 2016., megjelenés alatt

²⁹ C-118/07. 40. ECLI: EU: C: 2009: 715; M. POIARES MADURO főtanácsnok indítványa C-19/03. II. 24. ECLI: EU: C: 2004: 524; C-162/96. ECLI: EU: C: 1998: 293

³⁰ GOMBOS KATALIN: *Bírói jogvédelem az Európai Unióban*, CompLex, Budapest, 2009. 27.

³¹ C-47/07. ECLI: EU: C: 2008: 726 Masdar Ltd. (UK) v Európai Közösségek Bizottsága; Hasonló álláspontokat lásd még: C-206/08. ECLI: EU: 2009: 540 Eurawasser ügy; C-300/07. ECLI: EU: 2009: 358 Hans & Christophorus Oymanss ügy; C-234/03. ECLI: EU: 2005: 644 Contse és társai ügy

³² Európai Szerződési Törvénykönyv 2001 (Európai Magánjogtudósok Akadémiája) 97. Cikk, 157. Cikk

³³ Principles of European Contract Law 1995-2002 6:111. §

³⁴ Principles of International Commercial Contract 6.2.1., 6.2.2., 6.2.3 §§

jogról szóló rendelettervezete³⁵ a szerződés újratárgyalására ösztönzik a feleket a szerződéskötéskor előre nem látható események (melyek a szerződési egyensúlyt megbontják) bekövetkezése esetére. Ha ésszerű határidőn³⁶ belül nem jutnak a felek egyezsége, akkor bírósághoz fordulhatnak a szerződés módosítása vagy megszüntetése végett.

Egyetértünk Nochta Tiborral abban,³⁷ hogy a szerződéskötés után felmerülő többletkockázatok méltányos elosztása szükségeltetik,³⁸ a magunk részéről úgy véljük, hogy ehhez a Gandolfi-féle Ptk., az Európai Szerződési Alapelvek, a Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei és a CESL rendelkezései nyújtják a leoptimálisabb eszközt.

Ezek ismeretében a magyar jogalkotó és a magyar bíróság is újraértelmezhetné a problémakörhöz való hozzáállását, hiszen: „A szerződésekbe történő beavatkozás lehetősége és a szerződési szabadságnak a nemzetközi jogösszehasonlításban is felismerhető korlátozása összefügg azzal, hogy az állami szerveknek a szerződésekkel kapcsolatos magatartása a gazdasági élet változásai folytán korunkban világviszonylatban lényegesen megváltozott... Nemzetközi tapasztalatok egyértelműen mutatják, hogy összgazdasági, továbbá nemzetgazdasági szempontok a szerződési szabadság közérdekű korlátozását esetenként szükségessé teszik... gyakran kétségesse válik a felek szerződéskötési szabadsága, a szerződések tartalmának a felek részéről történő meghatározása, sőt a szerződések tartalmának változatlanul maradása is.”³⁹

---

³⁵ Common European Sales Law (CESL) 89. cikk

³⁶ A Gandolfi-féle Ptk.-nál ez 3, illetve 6 hónap.

³⁷ NOCHTA TIBOR: *A gazdasági válság mint szerződési kockázat = Ünnepi tanulmányok Sárközy Tamás 70. születésnapjára*, szerk.: NÓTÁRI Tamás, Lectum Kiadó, Szeged, 2010. 216.

³⁸ Ehhez lásd még: 1987. évi 20. törvényerejű rendelet az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló, Bécsben, az 1980. évi április hó 11. napján kelt Egyezménye kihirdetéséről (Bécsi Vételi Egyezmény) 79. cikk (1) bek.

³⁹ 32/1991. (VI. 6.) AB határozat

2016. március

1083 Budapest, Üllői út 82. | Tel: (1) 432-9000
Postai cím: 1519 Budapest, Pf.: 275. | Email: AKK_Civilisztikai_Intezet@uni-nke.hu